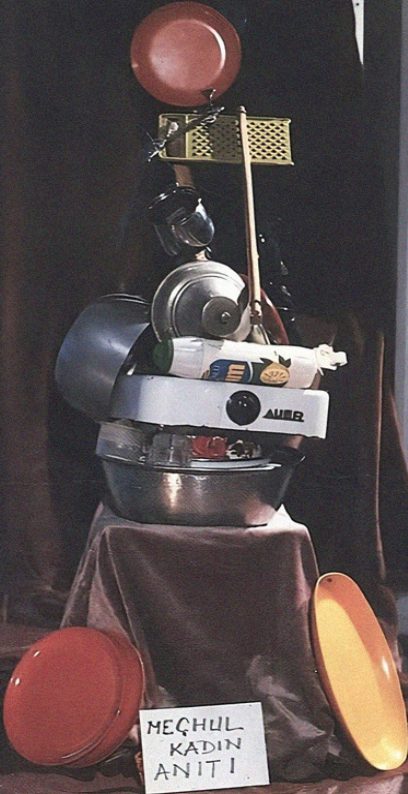

ARALIK FEMİNİST KOLEKTİF

YUVARLAK MASA
TARTIŞMALARI

KADIN EMEĞİ

Yuvarlak Masa Tartışmaları

Mayıs 2025
İstanbul

İÇİNDEKİLER

4	Girizgâh
6	Patriyarka ve Kapitalizm
7	Patriyarkal Kapitalizm
9	Ücretsiz Emek
15	Aile ve Bakım Emeği
19	Feminist İsyan
20	Tarihte Kadınların Emek Mücadelesi
21	Feminist Grevler
26	Sonuç Yerine

Girizgâh

Bu bülten, Aralık Feminist Kolektif'in (AFK) son bir yılda gerçekleştirdiği emek odaklı yuvarlak masa tartışmalarının ürünü. Bülten yolculuğumuza ilk başladığımızdan bu yana geçen sürede hem mücadelemiz hem de ülke ve dünya gündemi inanılmaz bir hızla ilerledi. Bu kasırga içinde mücadelemizi çeşitli yollarla yürütürken AFK olarak analizimizi temellendirdiğimiz patriyarkal kapitalizm üzerine tekrar tekrar odaklanmanın gerekliliğini hissettik.

AFK olarak faşizme, kadın düşmanlığına, emek sömürsüne, heteroseksizme, patriyarkal kapitalizme karşı mücadelemizde bütüncül bir feminist politik hat benimsiyoruz. Çıkış metnimizde de patriyarkayı odağına alan; patriyarka ve kapitalizm ilişkisini, patriyarkanın kimi farklı sistemlerle kesişimlerini, iç içe geçişlerini ve çelişkilerini gören bir yerden feminist politika üreteceğimizi ifade etmiştik. Bu bakışımızı biraz daha detaylandırmak, patriyarka ve kapitalizm ilişkisi üzerine ne düşündüğümüzü, feminist politika üretirken tahlilimizi nereden kurduğumuzu paylaşmak için yuvarlak masa tartışmaları yaptık.

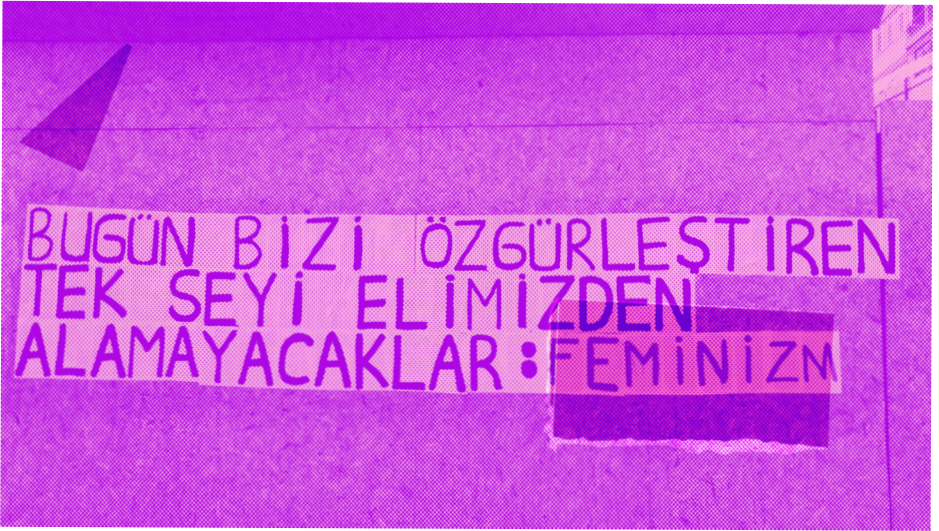
Bu çerçevede yaptığımız emek tartışmalarında derdimiz, ücretli istihdam ve ev içinde ücretsiz emeği birbirleriyle ilişkisiz gören kategorik ayrımlara itiraz ederken bu iki emek biçiminin birbirini etkileyen, besleyen, birbiriyle çelişen yönlerini irdelemek. Beden politikalarının kadın emeğinin sömürülmesinde nasıl bir araca dönüştüğünü, kadın bedeninin tahakkümü ile emek sömürsünün nasıl iç içe geçtiğini tartışıyoruz.

Ücretli-ücretsiz emek kışkacının güncelliğini, bu kışkacı oluşturan devlet-sermaye-patriyarka ayaklarını, esnek istihdam, “ev kadınlarına” emeklilik hakkı vb. uygulamaların kışkacı nasıl daralttığını, değişen ve dönüşen üretim ilişkileri ve toplumsal dinamikler bağlamında kadın emeği sömürsünün geldiği durumu konuşurken bu sömürü karşısında mücadele yol ve yöntemlerini birlikte bulmaya çalışıyoruz.

Hem Türkiye bağlamında hem de uluslararası bağlamda patriyarkal kapitalizmin ulaştığı boyutları yeniden tanımlamanın ve tartışmanın, feminist mücadele araçlarını bulmaya yardımcı olacağını düşünüyoruz. Bu tartışmaların başka tartışmaları da beslemesini umuyoruz ve haklarımıza, hayatlarımıza, varoluşumuza yönelik saldırılar sürerken patriyarkaya karşı mücadelemizde bir an oturup düşünmenin de, bizlere çeşitli yol yöntemler sağlayabileceğine olan inancımızı koruyoruz.

Mayıs 2025

Patriyarka ve Kapitalizm

1960'ların sonu ve 1970'lerde maddeci feministler, Marksist çevreler tarafından görülmeyen bir sistemin adını koydukları ve bu literatürde eksik olduğunu düşündükleri patriyarkaya dair analizlerini ve eleştirilerini dile getirdikleri metinler yazdılar. Bu metinler, bugün hâlâ bizim tartışmalarımızın da çıkış noktasını oluşturuyor.

Patriyarka da kapitalizm de elbette, tarihsel olarak değişip dönüşen sistemler. İkisinin birbirini beslediğini, birbiriyle zaman zaman eklemlenirken zaman zaman da çeliştiğini, bazı durumlarda ise birbirinden ayrı işlediğini görüyoruz. Bir ilişkiler bütünü ve hayatın pek çok farklı alanında kurumsallaşmış bir yapı olarak patriyarkanın, kapitalizmin bir uzantısı olmayan fakat kapitalizmle iç içe geçen ayrı bir sistem olarak adını koymak bizim için önemli. Buradaki tartışmamızda, kadın emeği bağlamında, kapitalizm ve patriyarka arasındaki ilişkiyi ikili sistem analizi çerçevesinde, patriyarkal kapitalizm başlığı altında ele alıyoruz.

Özgül tarihsel koşullarda, bu iki sistemin devamlılığını sağlayan ilişkilerin, bu yapıları nasıl kurduğuna ve bu yapılar tarafından nasıl kurulduğuna değiniyoruz. Diğer bir deyişle **“kapitalizm yıkılırsa patriyarka biter”** ya da **“patriyarka yıkılırsa kapitalizm biter”** gibi, bu sistemleri birbirine indirgeyen ya da birbiri içinde eriten analizlere eleştirel bir mesafeyle yaklaşıyoruz.

Patriyarkal Kapitalizm

İkili sistem analizini yapanlar tarihsel olarak sosyalist feministler olageldi. Radikal feministler ise patriyarka ve kapitalizmin birbirinden ayrı iki sistem olarak işlediğini, bazen çıkarlarının ortaklaşabildiğini, bazen birinin diğerinden beslenebildiğini ama çoğu zaman da çelişebildiklerini söylüyordu. İkisini, tarihsel olarak farklı anlarda ortaya çıkmış ve birbirinden ayrı kapalı sistemler olarak tariflemekle, patriyarkal kapitalizm adı altında iç içe geçen bir sistem olarak tariflemek arasındaki fark, sosyalist feminizm-radikal feminizm ayrımına denk düşüyor.

Bu sistemlerin birbirinden ayrı işlediği çeşitli durumların var olduğunu elbette kabul etsek de, özellikle kadın emeğine odaklandığımız yuvarlak masa tartışmalarımızda sosyalist feminizmin gündeme getirdiği ikili sistem analizini sık sık vurguluyoruz. Buna göre kadınların ücretsiz ev içi emeğinin sömürüsü, ücretli işte düşük ücretli, esnek ve güvencesiz çalışmasının da sebebi. Sistemi ikili olarak tariflediğimizde sistemlerin tahakküm kurma biçimleri arasında bir bağ kursak da **“sistemlerden biri yıkıldığında diğeri de aşılmış oluyor”** türü bir argümandan bahsetmiyoruz. Heidi Hartmann’ın Feminizmle Marksizmin Mutsuz Evliliği çalışmasında da tartıştığı gibi kapitalizmin ortadan kalktığı koşullarda patriyarkanın da ortadan kalkacağı varsayımına bir itiraz ikili sistem analizi.

Tarihin bu noktasında patriyarkanın kapitalizme muazzam bir alan açtığını, kapitalizmin kendini pek çok açıdan yeniden üretebilmesini mümkün kıldığını da görmek gerekiyor. Bu açtığı alanda, evdeki ücretsiz kadın emeğini sömüren sadece erkek değil, sermaye de. Ama toplumsal yeniden üretim tartışmalarında eleştirdiğimiz noktalardan biri tam da bu: Toplumsal yeniden üretime odaklanan yazarlar, ev içi ücretsiz kadın emeğinden daha çok sermayenin faydalandığını belirtirken bu emekten hem tek tek erkeklerin hem de bir sistem olarak patriyarkanın da faydalandığını gözden kaçırabiliyorlar.

İkili sistem analizi sayesinde ücretsiz emeğin aynı zamanda ücretli işgücü piyasasında da belirleyici olduğunu görebiliyoruz. Burada, birtakım işlerin kadın işi olarak görülüp düşük ücretlendirilmesinden, kadınların cinsiyetçi iş bölümü ve çeşitli baskılar nedeniyle ücretli istihdama katılamamasından, katıldığı durumda ise alacağı düşük ücretin olsa olsa ev ekonomisine “destek” olarak görülmesine uzanan çok geniş bir yelpazeden bahsediyoruz.

Kadınlar olarak ücretli istihdama dahil olabildiğimiz anda yaşadığımız ezme/ezilme ilişkisini bu sistemlerden sadece birisi ile açıklayamayız; tam da bu yüzden bu bağlamda patriyarkal kapitalizmden bahsetmemiz gerekir. Tüm engelleri aşip (*hane içerisindeki bakım emeği, rızaya ve sevgiye dayalı olduğuna inandırıldığımız ev işleri, eğitim eşitsizliği, kadın yoksulluğu ve daha niceleri*) istihdama katılabilmek kadınlar için başlı başına bir mücadele olageldi. Cinsiyetçi bir eğitimden geçip yine cinsiyetlendirilmiş iş kolları içerisinde iş bulmaya çalışıyoruz. İş görüşmesinde erkeklerle sorulmayan evli lik, çocuk doğurma gibi sorulara maruz kalıyoruz, eşdeğer işe eşit ücret mücadelesi veriyoruz. Esnek ve güvencesiz, emeklilik ihtimali olmadan çalışmamız ise **“müjde, kadınlar iş ve ev yaşamını uyumlaştıracılabilecek”** şeklinde sunuluyor.

Bütün bu mücadelelerin yanında, eve döndüğümüzde erkeklerin yapmadığı, yapmak istemediği, sistemin değersiz gördüğü ücretsiz işleri yine biz üstlenmek zorunda kalıyoruz. Evi temizliyoruz, yemek yapıyoruz, çocuklara bakıyoruz, çamaşırları yıkıyoruz ve bu tekerrür eden, bitmek bilmez işleri eşit paylaşmak bir yana, bu işleri yaptığımız için hem evde hem toplumda hem emek piyasasında değersizleştiriliyoruz. Bu durumu tek başına patriyarka ya da tek başına kapitalizm ile açıklayamayız. Kadın emeğinin ücretli istihdamdan dışlanmasında, istihdam içindeki emeklerinin değersizleştirilmesinde, özel alana sıkıştırılıp ücretsiz işlere mahkum bırakılmasında kapitalizm ve patriyarka iş birliği yapıyor.

Ezcümle, patriyarka ve kapitalizm birbirini besleyen sistemler olsa da kendi çıkarları doğrultusunda ayrıştığı durumlar da mevcut. Ancak konu kadın emeği olunca, bu ikisini birbirinden

bağımsız düşünemiyoruz. Bu bağlamda patriyarka kadınları hane içerisinde görmek isterken kapitalizmin eğilimi, kadınlar tüketici olsun, işçi olsun beklentisi olabiliyor. Yine de kadın emeği sömürsünde patriyarkayla kapitalizm, uyum içinde birbirine eklemlenebiliyor.

Patriyarkanın Kapitalizme Sunduğu Tarihsel İmkan: Ücretsiz Emek

Peki patriyarkal kapitalizmi mümkün kılan maddi ilişki nedir?

Kadınların hane içindeki emeğinden erkekler doğrudan çıkar sağlıyor dedik. Diğer yandan kapitalizmin hem sürdürülebilir bir işçi havuzuna gereksinimi var hem de o işçinin kendisini yeniden üretmesi gerekiyor. “Özgür” işçinin görünmez bir el tarafından yeniden üretilerek ertesi gün işe geldiği varsayılıyor. Bu ücretsiz emek sayesinde sermaye, işçi ücretlerini belli bir seviyede tutabiliyor. Yüksek ücretlere gerek kalmadan, işçinin de ihtiyaçları karşılanmış, sağlıklı bir şekilde iş başında olduğunu düşünebiliyor.

Kapitalizm, hane içine herhangi bir yatırım yapmak zorunda kalmadan, bazen sevgi ve rıza bazen de şiddet yoluyla işçinin yeniden üretimini bedavaya getirebiliyorken neden alternatifini arasın? Burada patriyarka, kapitalizme ve bu işlerin ücretsiz bir şekilde yapılmasına ideolojik bir zemin sunuyor. Dolayısıyla patriyarka ve kapitalizm arasındaki ilişkinin temel dolayımının kadın emeği olduğunu söylüyoruz. Kadın emeğini tartışmanın merkezine koyduğumuzda, kadınların ücretli ve ücretsiz emeğinden hem sermayenin hem erkeklerin faydalandığını görebiliyoruz.

Christine Delphy, üretim biçimlerine bakılmaksızın tüm toplumların kadınların ücretsiz emeğine dayandığını söylüyor. Erkekler kadınların emeğine el koyma yoluyla toplumda avantajlı konuma geldikleri için patriyarkanın merkezine yerleştiriyor bu konuyu Delphy. Ücretsiz emek tartışmalarının temelinde patriyarkal sistem içinde neredeyse tamamını kadınların üstlendiği ücretsiz ev içi emeğin de aslında “iş” olduğu argümanı yatıyor. Temizlik, yemek, bakım gibi birçok iş işten sayılmazken, cinsiyetçi iş bölümü ile değersizleştiriliyor, görünmezleştiriliyor. Erkek işi denen işler daha değerli görülürken kadınların ev içinde yaptığı işler, kadınların zaten yapması gereken işler olduğu düşüncesiyle doğallaştırılıyor. İş piyasasında karşılığı olmayan ücretsiz bir emek biçimi bu.

1970’lerde feministler ücretsiz ev içi emeği ücretlendirme tartışmaları başlatıyorlar, kampanyalar örgütleyiyorlar. En bilineni “Wages for Housework” (Ev İçi Emek Ücretlendirilsin) kampanyası. Bu kampanya yla, bir yandan bu işler piyasada ücretli yapılsaydı bunun kapitalizme maliyetinin ne olacağını diğer yandan ücretsiz emeğin hem hayatlarımızdaki hem kapitalizmdeki merkeziliğinin görünür kılınması amaçlanıyor.

Feministlerin çok uzun zamandır söylediği gibi ücretsiz kadın emeği, yaşamı üreten ve sürdüren emek. Toplumsal yeniden üretimin ta kendisi ve hangi sistemin egemen olduğundan bağımsız, herhangi bir toplumsal düzende bir mecburiyet bu emek. Yani insanların hem tek tek hem de toplumsal olarak hayatını sürdürmesi için olmazsa olmaz.

Peki toplumsal yeniden üretim emeği başka türlü örgütlenebilir miydi? Ücretsiz emek kadınlarla erkekler arasında eşit bölüşülebilir miydi? Farklı şekilde örgütlenseydi bugün içinde yaşadığımız patriyarkal kapitalizm mümkün olur muydu? Bu tür sorular çok uzun zamandır tartışılıyor, biz feministlerin hâlâ da gündeminde.

ÜCRETLİ-ÜCRETSİZ EMEK KISKACI

Kadınların ev içinde üstlendiği temizlik, yemek, çocuk bakımı, cinsel haz verme gibi işler, istihdam piyasasıyla ilişkilerini de belirliyor ve eve ekmek getiren erkek olarak kabul edildiğinden kadınlar ücretli emek piyasasında ikincil ve ucuz işgücü olarak görülüyor. Kıskaç tam bu noktada kavramsallaştırılıyor: **Ev içindeki ücretsiz emeği üstlenen kadınlar, ücretli emek piyasasında dezavantajlı bir konumda yer alıyor.**

Bugün, 2025 yılında, birçok krizi aynı anda yaşayan, uzun süreli krizlerin izlerini taşıyan bir küresel patriyarkal kapitalist sistemin içindeyiz. Kadınların ücretli emek piyasasında ikincil konumu sürüyor; uzun yıllar verilen mücadelelerle kazandığımız kamusal hizmetler geri çekiliyor, bütün bunların üstüne kadınların kazanılmış haklarına yönelik küresel ölçekte saldırılar var.

Gölnur Acar Savran'ın da altını sıkça çizdiği gibi kriz dönemlerinde ücretli-ücretsiz emek kısıkaı daralır; buna kadınlar olarak çok yakından, kendi hayatlarımızdan tanığız. Ücretsiz emek ve bakım yükünü hafifleten kreş, yaşlı ve hasta bakımı gibi kamusal hizmetlere erişim artık ya çok maliyetli ya da çok zor.

Zaten yetersiz olan kamusal bakım hizmetlerinin piyasalaşmasıyla, bu tür hizmetlerden faydalanmak her geçen gün daha fazla sınıfsal imtiyaz gerektiriyor. Çünkü giderek kalabalıklaşan bir toplum kesimi, bu hizmetlerin maliyetini karşılayacak koşulların çok uzağında yaşıyor (*Öte yandan bakım hizmetlerinin maliyetleri artsa da bu hizmetleri sağlayanlar -ki çoğunluğu kadınlardan, önemli bir kısmı göçmen kadınlardan oluşuyor, güvencesiz koşullarda çalışmaya devam ediyor*).

Kamusal bakım hizmetlerinin erişilemez halde olmasının da etkisiyle bakım yükünün hanedeki kadınlara veya kadın akrabalara kalmaya devam etmesi, özellikle kriz dönemlerinde önemli bir boşluğun kapatılması demek. Bununla birlikte kamusal bakım hizmetlerine erişimin zorlaş (tırıl) ması, bakımın kadınlar tarafından yürütüleceğine dair beklenti ile patriyarkal bir temele de sahip. Hem dünyadaki sağcı liderler hem onları peşlerinde sürükleyen toplumsal cinsiyet karşıtı gruplar, kadınların bedenlerinin, emeklerinin anneliğe, bakıma, aileye, “hizmet etmeye” adanması için eski ve yeni saldırı yöntemlerini üstümüze sürüyor.

Feministler uzun zamandır kadınlara uygun görülen işlerin piyasa tarafından nasıl değersizleştirildiğini gösteriyor. Ev içindeki bu cinsiyetçi iş bölümü, bir anlamda piyasadaki kadın işi-erkek işi ayırımına da tercüme edilerek ücretli emek piyasasında kadınların yoğun olarak çalıştığı iş kollarında verilen ücretlerin düşük olmasıyla neticeleniyor. Kapitalizmle patriyarkanın aynı hizada hızla gelebildiği, birbirlerini yeniden üretirken bir yandan da perçinlediği bu ücret ilişkisini, feministler, **“ücretin feminizasyonu”** olarak kavramsallaştırdı. Bugün hâlâ hem eşit işe eşit ücret mücadelesinde hem bakım odaklı işlerin toplumsal değerini yeniden biçme mücadelesinde hem de en temelde yürüttüğümüz eşitlik mücadelesinde ücretlerin cinsiyetçi belirlenimi en önde gelen dertlerimizden biri.

Patriyarkal kapitalizm, özellikle son dönemde, esnek çalışmayı yeni bir emek biçimi olarak gündemimize getirdi. Kadınlar için bu esnek çalışma neredeyse dünyanın her yerinde **“iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması”** gibi bir etiketle sunuldu. Kadınların ücretli istihdama katılmasının ev ve aile içindeki sorumlulukları ile çalıştığı iddiasına bir “çözüm” olarak önerilen bu yeni uyumlaştırma politikaları, örneğin maaşların tüm yaşam ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek şekilde belirlenmesi için uğraşmadı, kadınların ev içindeki ücretsiz emeğinin eşit bölüşümüne ya da kamusal ve kolektif kaynaklarla karşılanmasına da uğraşmadı. Kadınlar zaten işgücü piyasasında eşit işe eşit ücret alamazlarken evdeki bakım ve yeniden üretim emeğinin de bir kez daha kadınların sırtına yüklendiği, küresel politikalarla beyan edildi.

Türkiye’de de iş ve aile hayatını uyumlaştırma politikaları ücretli-ücretsiz emek kıskacını daraltmaya devam ediyor. Evde bakım aylıkları, evlilik ve doğum teşvikleri, ev kadınına emeklilik fırsatı olarak sunulan yeni düzenlemeler ve evden-uzaktan çalışma olanakları, kadınların içinde bulunduğu kıskacı kırmak şöyle dursun, bu kıskaca mahkum edildiğimizin itirafı gibi.

Tasarruf kimin tasarrufu, emek kimin emeği? Kriz zamanlarında evdeki tencere nasıl kaynıyor?

Etkilerini bugün dahi tam olarak bilmesek de Covid-19 pandemisi ve uzun zamandır devam eden ekonomik kriz ve yoksullaşma, Türkiye’de kadınların içinde bulunduğu ücretli-ücretsiz emek kıskacının nasıl daraldığını çok çarpıcı bir şekilde önümüzde koydu.

Covid-19 sırasında eve kapanmalar olduğunda; erkeklerin işe, çocukların okula gidemediği bir dönemde iş yükü yine ve aslında katlanarak kadının üzerine kaldı. Başlangıçta yüzeylerden bulaş riski olduğu söylendiği için temizlik ve hijyen kaygıları tüm toplumda arttı, ama o yüzeyleri temizlemek de, eve her gireni tekrar tekrar yıkamak da, belki günde iki defa çamaşır yıkamak da, çocuğun uzaktan eğitimini takip etmek de, her öğün yemek pişirmek de hep kadınların işiydi. İşlerini ücretli emekle karşılama imkanı olan hanelerde de **-ki bu da cinsiyetlendirilmiş bir emek biçimi-** evler dışarıya kapanınca ve bu imkan ortadan kalkınca ev

işini yine ve hep kadınlar üstlendi. Bazı durumlarda kadınlar zaten hanede daha az ücret alan kişi oldukları gerekçesiyle çalışma yaşamından çekilmek zorunda kaldılar. Bugün, Covid-19'dan bize kalan hibrit çalışma sistemine geçmiş işyerlerinde evden çalışma seçeneğini daha çok kadınların tercih ettiği belirtiliyor. Ancak evden çalışma gibi yeni iş biçimleriyle kadınlar aynı zamanda bir sosyalleşme ve örgütlenme alanı olan işyerinin dışına atılıyor, hane içine kapanıyor, ev içindeki yükleri artırıyor, evde kaldıkları için o işleri daha mükemmel bir şekilde yapmaları bekleniyor.

Her krizin yapısı ve kimi nasıl etkilediği farklı olsa da pandemide veya yaşadığımız ekonomik kriz döneminde, eve gelen ve aslında yetersiz kalan maaşla nasıl tasarruf edilecek, alınan ücretler geçinmeye yetmediğinde hangi kaynaklarla geçim sorunlarına cevap aranacak gibi sorular gündeme geldi. Feministlerin örgütlediği **“Yoksulluğa Feminist İsyan”** kampanyası sırasında bu sorular tartışılırken kadınların aynı zamanda ev ekonomisini nasıl yürüttüklerini, tasarruf etmek için ne tür yöntemler geliştirmek zorunda kaldıklarını konuşmuştuk: Çocuk okula, erkek işe giderken kadınlar gündüz ısıtmayı kapatıyor, kışlık ürünler hazırlıyor, var olan ev işlerinin üstüne evde geçimi sağlamak için emek yükü ağır başka bir sürü işi daha üstleniyor. Kısıtlı bir para alan ya da hiç düzenli geliri olmayan kadınlar için **“ne yapar eder halleder,”** diye düşünülüyor.

Kadınların bu kıskacın içinde yaşadığı yoksulluk gelirle de sınırlı değil. Kadın emeği analizinde önemli bir kavram olan zaman yoksulluğu da çok önemli başka bir gerçeklik. Ücretli işte çalışsın çalışmasın kadınların sırtlandığı ücretsiz emek yükü, zamanlarının çok büyük bir kısmını gasp ediyor. Ücretli işte çalışmayan bir kadının ücretsiz ev emeğine harcadığı zamanın haftalık ortalama 50 saat olduğu tahmin ediliyor. Ta 19. yüzyılda Birinci Enternasyonal'in mottosu olmuş **“8 saat iş, 8 saat uyku, 8 saat canımız ne isterse!”** şiarı, bugün bile kadınlar için geçerli değil. Kadınlar kendileri için boş zaman bulmakta güçlük çekiyor, bulduklarında da bu zamanı kendileri için değerlendiremiyor. Kadınlar, çocukken küçük kardeşe bakma gibi sorumlulukları üstlenmek zorunda olduğu için çocukça zamandan, eğitimden mahrum kalırken evlenin-

ce dinlenme, kendini gerçekleştirme zamanından, boş zaman hakkından mahrum kalıyor. Kadının kendine zaman ayırması, kendini eğitmesi, örgütlenmesi için zamanı yok ya da bu zamanı bulması için büyük mücadeleler vermesi gerekiyor.

Sistemi Döndüren Aile, Aileyi Döndüren Bakım Emegi

Peki bu düzen nasıl değişecek, nasıl yıkılacak, eşit bir dünya nasıl kurulacak? Komünal yaşam, bakım emeğinin toplumsallaştırılması, kadın ve erkek arasında yeniden üretim emeğinin eşit dağılması ile mi? Bunun düzenleyicisi kamu mu olacak? Hane içindeki cinsiyetçi iş bölümü yasalarla düzeltilebilecek bir şey mi? Yaptığımız yuvarlak masalarda bu soruların cevabını ararken konunun dönüp dolaşıp aileye gelmesi şüphesiz ki tesadüf değil, tam da ailenin patriyarkal kapitalizm içindeki yerinden kaynaklanıyor.

Bakım emeğinin partiyarkal kapitalist sistemdeki kuruculuğu aileyi bir kurum olarak var eden en önemli unsurlardan biri. Ancak bu emek biçimleri, kadın emeğinin merkeziliği ve kuruculuğu bağlamında konuşulmuyor; **“kadınların işi,”** denilerek üstü örtülüyor. Bu değersizleştirme, sömürü ve cinsiyetçi iş bölümü her şeyden önce heteropatriyarkal aile içinde yaşanıyor, öğretiliyor ve normleştiriliyor. **Kadınların bedenlerinin ve emeklerinin yoğun olarak sömürüldüğü bir alan olan ailede ücretsiz emeğin devamlılığı için sevgi, aşk, kadın doğası gibi kavramlar işe koşulsa da, erkekler bu sömürüyü sürdürmek için sevgi veya rıza dışında şiddeti de bir mekanizma olarak kullanıyor. Yani aile hem bu sömürüyü doğallaştırmanın hem de şiddet yoluyla kadını “hizaya getirmenin” yeri.**

Bakım emeği dendiğinde kadınların mecburi görevi olarak görülen çocuk, yaşı ve engelli bakımı akla geliyor. Belli bir yaşı kadar çocuğun anneye birlikte olmak zorunda olduğu yönündeki çeşitli çalışmalar ve özcü yaklaşımların kutsallaştırdığı annelik miti, sadece kadınların varoluşunu aile içinde annelik rolü üzerinden tanımlamaya ve bu role indirgermeye koşulan ideolojik bir araç değil. İnsan yavrusunun ihtiyaç duyduğu bakımı da sadece heteropatriyarkal aile içinde (*ve yalnızca aile içinde*) kadının vermesi gerektiğini öne süren cinsiyetçi iş bölümünü yeniden üreten bir söylem de aynı zamanda. Bu açıdan bakıldığında çocuk bakım emeği yükünün kamusallaştırılması ve toplumsallaştırılması, feminist sosyal politikalarla çözümler önerilmesi ve sadece devlet değil hane içerisinde de görevlerin eşit dağılımı bu bakım emeğini kadınların üzerinden almak için elzem. Anneliğe dair patriyarkal mitlerin yerinden edilmesi ve dönüştürülmesi için de öyle.

Ancak aksine sosyal politika değil sosyal “yardım” yoluyla sürdürülen bir sistem var. Çocuk, yaşı, engelli bakımı, birtakım yardımlar verilerek, kadınların sorumlu olarak görüldüğu hane-ye neredeyse taşere ediliyor. Patriyarkal kapitalist sistem için bu bakım hizmetlerini kamusal bir politikaya dönüştürmektense ev içinde kadının üstlenmesi daha kârlı. Sadece çocuğun, yaşı, en- gellinin değil, sermayeye hazırlanan yetişkin erkek işçinin yeniden üretiminin yükünü de kadının üstlenmesi bekleniyor. Yani kadın, aile içinde bakıma muhtaç olmayan birinin bakımını da yükleniyor. Kadınları aileye mahkum eden koşulların kaldırılması ve aile içinin görünür hale gelmesi de, bu nedenlerden, mücadelemizin bir parçası.

Biz bu mücadeleyi verirken, dünyanın dört bir yanından iktidarlar da aileci politikalarla haklarımıza saldırmaya devam ediyor. Aileyi güçlendirmeyi amaçlayan politikalar, patriyarkal kapitalizmle uyum içinde, ev ve iş yaşamını uyumlulaştırma olarak anlatılıyor. Bu politikalar, bazı bağlamlarda kadınları eve kapatma yoluna giderken bazı bağlamlarda kadınların işgücü piyasasında ucuz emek gücü olarak kalmasını teşvik ediyor. Ama her durumda, ev içi ücretsiz emeği bütünüyle kadınların üstlendiği bir haneyi sürdürmek için geliştirilen politikalar bunlar.

TÜİK istatistiklerine bakıldığında %34 görünen kadın istihdamı, aslında DİSK verilerinde tam zamanlı istihdam kısmına bakıldığında %19'a düşüyor. Bunun çok büyük bir gerekçesi de hane içindeki işler. TÜİK'in ücretli istihdama katılamama gerekçelerine ilişkin istatistiklerinde, 2023'e kadar "ev kadını olma" diye bir gerekçe var, ancak 2023'te bu kategori "hane içi sorumluluklar" olarak değişiyor. Erkekler için ise ev işleri nedeniyle istihdama katılamama oranına neredeyse sıfır diyebiliriz (örneğin, TÜİK 2024-4.çeyrek verilerine göre ev işleri sebebiyle istihdama katılamama kadın ve erkekler için sırasıyla 6 milyon 657 bine sadece 6). Yani ev içindeki sorumluluklar, erkekler için bir gerekçe değil.

Kadınlara müjde olarak sunulan da esnek ve güvencesiz yaşam. Sefalet ücreti, artan enflasyon ve vergiler, işsizlik, hane geçiminin imkansızlaşması, asgari ücretin yoksulluk sınırının çok çok altında olması, sendikal haklara saldırılar, aileyi güçlendirme politikaları arkasındaki gerçekler. Mevcut aileci sağ politikalar ve kapitalizmin geldiği nokta, imkansız bir "ütopya" yarattı. Bugün aileye ve geleneksel değerlerin hakim olduğu toplumlara ilişkin bu hayalleri gerçekleştireceğini iddia eden iktidarlar, aslında aileyi güçlendirme kaygısı bile gütmüyorlar. Çünkü bahsettikleri ailelerin geçinemediği bir düzen yarattılar. Bu çelişkiyi görünmez kılmanın yolunu ise yeni düşmanlar yaratmakta arıyorlar, nefret

söylemini körükleyen, aile dışında hayat isteyenleri ve kurmaya çalışanları suçlulaştıran söylemlere sığınıyorlar.

Aile bir yandan heteroseksüel cinselliği dayatmanın, bunu norm olarak kurmanın ve bunun etrafında rıza üretmenin, öte yandan da devletin toplumu, milleti, milli ideolojiyle şekillenmiş bireyleri yeniden üretmesinin aracı. Aile, içinde yalnızca patriyarkayla kapitalizmin değil, aynı zamanda heteroseksizmin ve milliyetçiliğin de ilişki kurduğu güçlü bir yapı olarak karşımıza çıkıyor. Tam da bu ilişkiler kümesi nedeniyle, aile denen yapılanmanın kadınların emeğini ve bedenini sömürmesi, LGBTİ+'lara karşı ayrımcılığı da üretiyor. Çünkü erkeklerin kadınların emeğini, bedenini, cinselliğini, doğurganlığını sistematik olarak sömürmesi ve denetim altında tutması ancak ikili cinsiyetin ve heteroseksizmin norm olduğu bir sistemde mümkün.

Peki hane içindeki iş nasıl cinsiyetten bağımsız hale getirilecek? Heteropatriyarkal aile varlığını sürdürürken cinsiyetçi iş bölümü ortadan kalkabilir mi? Kadın eve girdiğinde, evinde robot bile olsa, çocuk kreşe ya da okula da gitse, eve temizliğe ev işçisi de gelse, bütün bu işlerin zihinsel yükü de var. Tüm bu organizasyonel sürecin planlanması (*temizlik malzemelerinin belirlenmesi, alınması; temizlik için gerekli iş ilişkisinin kurulması, çocuğun kreşe gidiş-gelişi vb.*) yine kadının üzerinde bir yük. Bu yük, hane içindeki bireylerin eşit paylaşacağı şekle nasıl gelir?

Patriyarkal kapitalizmin bugün aldığı biçimlere, kadın emeği, bedeni üzerinde tahakküm kurma, heteroseksizm, ikili cinsiyet dayatması için güncel politikalara, saldırılara ve beraberinde feminist bir dünya için taleplerimiz ve kurucu politikalarımızın adeta derlendiği feminist grevlere göz atmak fikir verebilir.

Feminist Bir Dünya Kurmadan, Bitmeyecek Bu İsyan!

Peki nasıl bir isyan?

2000'li yıllarda kadınlar dünyanın her tarafında sokaklardaydı. Tunus'ta, İran'da, Suriye'de, Rojava'da, Latin Amerika'da, ABD'de, Yemen'de; ardından özellikle 2017-2019 yıllarında başta İspanya, İsviçre, Fransa, Polonya olmak üzere dünyada yükselen feminist grevlerde kadınlar sokaklara dökülmüş ve ev içinden işyerlerine, kamusal alanlara, sosyal politikalara kadar birçok alanda taleplerini dile getirerek bizleri de o coşku seline dahil etmişlerdi.

Feminist grev, patriyarkal kapitalizme karşı mücadelede bütünlüklü bir feminist politika araçlarından biri. Bildiğimiz genel grevin bir adım ötesinden bahsediyor çünkü sadece ücretli emek alanını değil ücretsiz emek alanını da greve dahil ediyor.

Son yıllarda yaşanan bu feminist grevlerin kadınlara çağrısı, kadınların üretimden ve yeniden üretimden gelen gücünü kullanması şeklindeydi. Kürtaj hakkı, üreme sağlığı, emek sömürüsü, ekoloji mücadelesi ve daha nice başlığı kapsamaya çalışan grev süreçlerinden bahsediyoruz. Feminist olarak nitelendirilsin ya da nitelendirilmesin, kadınların gerçekleştirdiği grev ve eylemler yeni değil, arkasında upuzun bir tarih var.

Feminist Mücadele Tarihinde Kadınların Emek Mücadelesi

1876'da Feshane'de çalışan kadınlar, ücretleri ödenmediği için yürüyüş gerçekleştirirken 1910'da Bursa'da ipek işçisi kadınlar, çalışma saatlerinin azaltılması, ücretlerin yükseltilmesi ve en az bir saatlik öğle yemeği molası talebiyle greve çıktılar.

Dünyada da 1850'li yıllardan 1900'lü yılların başına kadınların önemli kısmını oluşturduğu grevler veya kadın grevleri ve bu grevlerin kazanımları emek siyasetine damga vurdu. Bu konuda akla gelen ilk örneklerden biri 1857'de New York'ta 40 bin dokuma işçisinin 16 saatlik iş gününün 10 saate indirilmesi, insanlık dışı çalışma koşullarının düzeltilmesi, ücretlerin yükseltilmesi, kadın işçilerin eşit haklara sahip olması talepleriyle çıkan grev. Bir ikincisi de 1911 Massachusetts'te Lawrence tekstil işçilerinin **"ekmek de istiyoruz, gül de"** sloganıyla tarihe geçen grevi. Benzer şekilde 1917'de Petrograd'da kadın tekstil işçilerinin greve çıktığı biliniyor. 1920'li yıllarda da Kolombiya'da tekstil işçisi kadınlar büyük bir grev organize etti. Talepleri, fabrikada çalışan erkek işçilerden daha az ücret aldıkları için kadınların maaşlarına yüzde 40 zam, haksız yere aldıkları ağır para cezalarına karşı ceza sisteminin yeniden düzenlenmesi, çalışma sürelerinin düşürülmesi, kadınlara yönelik ayakkabı yasağının kaldırılarak erkek işçiler gibi ayakkabı giyme hakkına sahip olmaları, mola sürelerinin uzatılması, kadın işçileri taciz eden ustabaşların ve idari şeflerin işten çıkarılmasıydı. Öte yandan 1975'te İzlanda'da kadınlar, eşdeğer işe eşit ücret talebi ile greve çıkmıştı. Bunların dışında hakkında bilgiye ulaşabildiğimiz daha nice eylem ve grev varken bir de ulaşamadıklarımızı hesaba kattığımızda, kadınların ağırlıklı olarak çalıştığı sektörlerde verilen mücadelenin ne kadar yoğun ve zengin olduğunu tahayyül edebiliyoruz.

Feminist grev açısından daha bütünlüklü, daha tanımlı eylemler için ise 2017 tarihi öne çıkıyor. Bu dönemde enternasyonal eylemlere, taleplere ve iş bırakılan alanlara bakım emeği perspektifinin

dahil edilmesi, kadın emeği sömürüsüne temel olan sistemi bütüncül olarak tarif edip buna karşı mücadele çağrısını yükseltti. Artık genel grev tanımı da dönüşüyordu.

FEMİNİST GREVLERİN YÜKSELİŞİ VE SÖNÜMLENMESİ

2016'da Polonya'da zaten çok kısıtlı olan kürtaj hakkının artık neredeyse yasaklanacak şekilde düzenlenmesi girişimine karşı **Siyah Protesto** adını verdikleri bir grev örgütlendi ve greve beklenenden çok daha fazla kadın katıldı. Siyah Protesto'da temel talep kürtaj hakkı olsa da ücretli-ücretsiz iş yükü, çocuk bakımı ve seks grevleri ile gülümsememe (*duygusal emek vurgusu*) çağrıları vardı. Polonya'da kadınların grevi ve eylemleri yasayı geri çekti ancak sonrasında zaten kötü olan mevcut yasayı da değiştirmek için mücadele etme çağrısı, diğer eylemler gibi ses bulmadı.

Yine 2016'da Arjantin'de **Ni Una Menos** grubu kadın cinayetlerine karşı örgütlendi. Arjantinli ve Polonyalı feministler, 8 Mart 2017 için küresel ölçekte bir feminist grev çağrısı yaptı. Farklı birçok coğrafyadan kadınlar, bu feminist grevlerin hem örgütlenmesinde hem de taleplerinde en geniş birlikteliği yakalamaya çalıştı, kapsayıcı bir feminizmin yollarını aradı. Farklı taleplerin yanında genel ortaklık patriyarka, kapitalizm, doğal kaynak sömürüsü, ırkçılık karşısında kurulan örgütlenmeydi.

Feminist grev diye düşününce yakın tarihimizden aklımıza gelen en önemli yerlerden biri de İspanya. 8 Mart 2018'de İspanya'da mahalle ve bölge bazında kurulan komitelerle gerçekleşen örgütlenme ile ücretli-ücretsiz, fiziksel, duygusal tüm emek biçimlerinde greve gidilmesi çağrısı yapıldı, ülke çapında 8 milyon kişi katıldı. Ana slogan **"Biz durursak, dünya durur,"** oldu. Bu grevin en önemli niteliği, doğrudan feminist grev olarak dile getirilmesiydi. Birçok ülkenin hazırladığı bildirilerde ve metinlerde, feminist bir kamu düzeninin kurulmasından, kalkınma adaletine dayalı bir feminist dünya tahayyülünden, radikal bir dönüşümden bahsediliyordu. Bakım geliri de talepler arasında yer almıştı.

2018-2019 yıllarında İspanya’da güçlü grevler örgütlense de 2020’de 8 Mart’ın Pazar gününe denk gelmesi üzerine komiteler arasında tartışmalar yaşandı. Gerçekleşecek eylemleri feminist grev yerine protesto olarak tanımlayanlar oldu.

İsviçre’de ise 14 Haziran 2019 günü ücretli çalışan kadınlar tam gün iş bırakırken tam gün iş bırakamayan kadınlar da saat 15.24 sonrası iş bıraktı. Bu saatin önemi, kadınlara verilen ücretlerin erkeklerinkinden düşük olması nedeniyle 15.24 sonrası çalışılan her dakikanın kadınların ücretsiz çalışması anlamına gelmesiydi. Bu grevde ana talep eşdeğer işe eşit ücretti. Kadınlar **“Cinsiyetçiliğe, eşitsizliğe ve kadına yönelik şiddete hayır”** diyerek yaşamın her alanında eşitlik talebini seslendirdi. Emek gücünün ücretli ücretsiz olarak ayrılmasına, göçmen kadınların daha düşük ücretlere çalıştırılmasına, bakım işlerinin yalnızca %10’unun ücretli olup kalan %90’ının da ağırlıklı olarak kadınlar tarafından yerine getirilmesine itiraz edilirken çocuk bakımının toplumsallaştırılması ve kamusallaştırılması, emeklilik yaşı yükseltilmeden emeklilik maaşının artırılması da talepler arasında yer alıyordu. Grev yasal olmadığı halde 500.000 civarı kadın feminist grev yaparak sokaklara taşdı. Bu, İsviçre’de 28 yıl aradan sonra yapılan ilk kadın grevidi.

Doğrudan bakım emeğine odaklanan bir grev olması sebebiyle Güney Bask'taki 30 Kasım 2023 tarihli feminist grevden de söz etmekte fayda var. Bu grevin ana talebi herkes için ulaşılabilir, ücretsiz, kamusal bakım hakkıydı. Ev içi cinsiyetçi iş bölümünü dönüştürebilmek için kısa ve uzun vadeli taleplerle iş bırakıldı. Bu talepler; erkeklerin umursamama ayrıcalığından vazgeçerek bakım işi sorumluluğunu almaları, kamusal bakım ve evde bakım sistemlerinin güçlendirilmesi, bakım hizmetlerinde özelleştirmelerin son bulması, kayıt dışı çalışmaya son verilmesi, ev işçiliğinin çalışma rejimine dahil edilmesi ve ILO 189'un onaylanması (*Türkiye'de de İMECE ev işçileri sendikası bu sözleşme için mücadele veriyor*), ev işçilerine asgari ücret üstü maaş verilmesi, çalışma saatlerinin tüm işçi sınıfı için azaltılması, herkes için makul emeklilik yaşı ve bakım izninin çekirdek ailenin ötesine genişletilmesi olmuştu – Bu son kısmı konuşurken tahayyül sınırlarımızın nasıl daraldığını fark ettik. Halihazırda Türkiye'de kreşlerin olmaması, annelik izni olarak tanımlanan sürenin yetersizliği, bunun babalık iznine de genişletilebilmesi talebi şöyle dursun çocuklara sadece ebeveynlerinin bakması değil, daha geniş bir çemberde ve daha toplumsal bir bakımı tahayyül edemez hale gelmişiz. Bu ahvalimiz de maruz kaldığımız kuşatmanın somut sonuçlarından birisi.

Bask'taki bu grevin uzun vadeli talepleri de cinsiyete dayalı ve ırkçı iş bölümünün sona ermesi, feminist kamu örgütlenmesinin sağlanmasıydı. Bu kamu örgütlenmesi kavramının içinde mekan tasarımı, zaman kullanımı, kentsel planlama, gıda bağımsızlığı gibi başlıklar da vardı.

Feminist Grevlerin Türkiye'deki Yansıması

2017'nin 8 Mart'ında İstanbul'da Kadınlar Birlikte Güçlü (*KBG*) “Uluslararası Kadın Grevine ses veriyoruz” diyerek videolar çekti, grevi paylaştı. 8 Mart Feminist Gece Yürüyüşü düzenleme komitesi de eylem sonunda Taksim Tünel'deki anıta büyük bir grev pankartı astı. KBG içerisinde Ekim 2019'da *Kadınlar* Greve İnisiyatif*i kuruldu ve uluslararası kadın grevleri incelendi, tartışıldı ve Türkiye'de de bir kadın grevinin ihtimalleri konuşuldu.

8 Mart
Uluslararası
Kadın Grevi'ne
ses veriyoruz

#KadınGrevi

#ParoDeMujeres

#Grevajinan

#WomenStrike

Uzun soluklu olamayan bu inisiyatif kurulduğundan itibaren KBG içerisinde çeşitli tartışmalar oldu. Bazı kadın örgütleri, ücretsiz alanda iş bırakmanın gerçekçi olmadığını, dahası hane içinde iş bırakma çağrısının “**genel grev**” gibi “**üretimden gelen gücü**” kullanmaya dair önemli bir aracın içini boşalttığını söyleyerek kadın grevine itirazlarını paylaşmıştı. Başka itirazlar ise emek alanındaki yaygın örgütsüzlük, sendikalı işçi sayısının azlığı nedeniyle geniş çaplı bir genel grevin esas olarak ücretli emek alanında da oldukça zor olması üzerine kuruluydu. Bu tartışmaları hatırlarken feminist grevin genel grev kavramının içini boşalttığının düşünülmesi üzerine aslında bir yandan tam olarak kadın emeğinin görülmediğini, üretim ile yeniden üretim ilişkisinin kurulmadığı, patriyarkayı bir sistem olarak yok sayan ve/veya güçlendiren perspektifin ve patriyarkal ilişkilerin sadece iktidar cephesinde değil muhalif kesimlerde de köklü olduğunu görüyoruz. Bu da ücret politikası yaparken eksik veriyle yola çıkma riskini barındırıyor.

Bu grevlerin, özellikle 2017’den itibaren yükselerek küresel COVID-19 salgınına kadar güçlü ilerlediğini gözlemleyebiliyoruz. Pandemiyle birlikte feminist grevler durgunluk dönemine girse de emek ve çalışma biçimlerinde de ciddi dönüşümler olduğunu akıldan tutmak önemli.

Feminist grev bir yöntem olarak mı terk edildi? Hangi ihtiyaçlara karşılık geliyordu, bu ihtiyaçların ne kadarı karşılandı? Kadın emeğini görünür kılma adına ne gibi bir söylemi ve politikayı yaygınlaştırdı? Bu sorulardan yola çıkarak hatırlama ihtiyacı duyduğumuz feminist grevlerin, politik bir araç olarak hâlâ kullanılıp kullanılamayacağı üzerine de fikir yürütüyoruz. COVID-19 sonrasında, sağ popülizm daha da yükseldi, örgütlenme hakkımıza dönük saldırılar arttı, kapitalizmin yarattığı ücretli emek sömürüsü yoğunlaştı ve yeni sömürü biçimleri ortaya çıktı. Belki biraz da bunun etkisiyle “**Halihazırda feminist grevi bir araç olarak kullanıma sokamıyor muyuz ve mevcut ihtiyaca göre anlamlı mı?**” sorusu baki.

SONUÇ YERİNE

İktidarlar, sağ siyasetler aileyi en önemli birim olarak tanımlarken bu politikalarla karşı çıkması gereken tek toplumsal odak feministler ve LGBTİ+lar olmamalı. Feminist hareket dışında da siyasi yapıların, örgütlenmelerin kendi mücadelelerinde, kadının ev içi emeğine yer vermeleri elzem. Yalnızca patriyarkaya karşı mücadele edenlerin değil, kapitalizme karşı mücadele yürütenlerin de ev içindeki emekten sermayenin de faydalandığını, kadınları aile içinde ezilen ve ikincil tutmanın mevcut durumda kapitalizmin çıkarına olduğunu, bu çıkarın alt edilmesi için patriyarkanın yıkılması, bunun güncel taşıyıcılarından olan aileci politikaların sorunsallaştırılması gerektiğini görmesi gerekir. Üretimin ön koşulu yeniden üretim ise “Yeniden üretim alanı tahakkümden, el koyma pratiğinden arındırılmadan üretim ilişkilerindeki tahakküm ve el koyma ortadan kaldırılabilir mi?” diye sorması gerekir.

Bu bağlantıyı kurmanın önündeki engelin ne olduğunu da çok iyi biliyoruz: Yüzyıllardır olduğu gibi bugün hâlâ pek çok açıdan kadın emeğinin bu denli sömürülebilir olması, kapitalizmin ve türlü tahakküm biçiminin ezdiği, sömürdüğü erkeklere de doğrudan, neredeyse her evin içinde çıkar sağlıyor. Erkeklerin sadece erkek oldukları için hizmetine sunulan bedenlerimiz, emeğimiz vazgeçilmesi hiç de kolay olmayan bir ayrıcalık. Ama ev içerisindeki emeği, kadın bedenine yönelik saldırı ve sömürüyü görmeyen, kapitalizmin bugün patriyarkayla dolayımını göz önüne almayan, bunu yaparken ikili cinsiyet rejiminin ve heteroseksizmin rolünü kavramayan bir politikanın, hayatımızı kuşatan türlü ezme-ezilme ilişkisinden bizi gerçek anlamda özgürleştirmesinin imkansız olduğunu görüyoruz. Benzer biçimde, örneğin, kadın cinayetlerine bakarken kadın emeği sömürsünün bunun nasıl temelden bir parçası olduğunu görmeyen bir politikayla da bize kurtuluş yok. Kadın emeği ve kadın cinayetlerinin kesişim noktasında da aile dayatması yer alıyor. Çünkü ücretsiz emeğimizin sömürüsüyle ayakta duran yapı aile; ücretli emeğimizin gerekli karşılığı almaması nedeniyle geçinebilmek için mecbur edildiğimiz, şiddet gördüğümüzde bile uzaklaşmadığımız aile. Sistemli bir saldırı altındayız ve kadın emeği tüm bu sistemleri birbirine bağlamada kilit bir yerde duruyor. Kadın emeğini de tam da bu açıdan merkeze alan bir feminist mücadeleye ihtiyacımız var.

DİRENEN İŞÇİLER
SENDİKAYLA
FABRİKAYA DÖNENE
DE SA'YI BOYKOT

DİRENEN İŞÇİLER
SENDİKAYLA
FABRİKAYA DÖNENE
DE SA'YI BOYKOT

DİRENEN İŞÇİLER
SENDİKAYLA
FABRİKAYA DÖNENE
DEK DESA'YI BOYKOT

DİRENEN İŞÇİLER
SENDİKAYLA
FABRİKAYA DÖNENE
DEK DESA'YI BOYKOT

DİRENEN İŞÇİLER
SENDİKAYLA
FABRİKAYA DÖNENE
DEK DESA'YI BOYKOT

ev kadınlarına
emeklilik hakkı

çalışmak
istiyoruz
ama düşük
ücretle değil

257 GÜNDÜR
DİRENİYOR

BEN EMİNE ARSLAN
DESA FABRİKASI
ÖNÜNDE
192 GÜNDÜR
DİRENİYORUM

DESA PATRONU
SENDİKAYI
HALA
KABUL
ETMİYOR

DİRENEN İŞÇİLER
SENDİKAYLA
FABRİKAYA DÖNENE
DEK DESA'YI BOYKOT

MEHİRBE
KURBAN

AKİYE
RADENİZ
BİNA

EDİ RENKİLER
HEK EĞEMEN
KAPİTALİZMİN
LARI

7 KADIN "DOĞAL" ÖLMEDİ
TIPIKI BURSA'DA YANANLAR,
ÇETLİPİNAR'DA BOĞULANLAR
ÖFKELİYİZ
bedenimiz, hayatımız
kararımız bizim

DESA'DA KADINLAR
DİRENİŞE DEVAM EDİYOR
DESA DİRENİŞİYLE DAYANIŞMA İŞTİ
KADIN PLATFORMU

ev isini bırak dünya dursun
dev ji karz mair berde
bıld dünya bisekime

PATRIARKAYA
KAPİTALİZME
HAYIR

MESAIER FARKLI DİYE
İŞÇİ DEĞİL MİYİZ
1 MAYIS
BIJİ YEK GULAN
NOVA MED
SALIN KADIN
ESTİ DEĞİL
ESTİ ÜCRE
SENDİK
YOR

NOVAMED GREVİYLE
KADIN
MASI

GÖÇMEN KADIN İŞÇİ
YALNIZ DEĞİL

TEKEL İŞÇİSİNİN
YANINDAYIZ
Feministler

Bu bülten yayına hazırlanırken Kürt illerinde yürütülen ve adeta “normale” dönüşen kayyım politikalarının Türkiye’nin batısına da dayatılmasının sonucunda İBB Başkanı, beraberinde birçok belediye çalışanı ve ilçe belediye başkanları ev baskınları ile tutuklandı; iktidar, adına “barış süreci” demeden Kürt hareketiyle görüşmeler yürütürken küresel düzeyde Suriye’de yönetim HTŞ tarafından ele geçirildi; İsrail’in devam eden soykırımına paralel dünya siyasetinde faşist iktidarlar güçlendi ve Trump uluslararası siyaset zeminini değiştirdi. mesî gibi birçok önemli gelişmeyle karşılaştık. Bununla birlikte hem Türkiye’de hem de dünyada halk mücadeleleri de yükselerek devam etti. Türkiye gündeminde İstanbul’a dönük kayyım politikaları ve haksız uygulamalara karşı feministler, Kürt belediyelerine yönelik kayyım atamalarına karşı sözünü nasıl söylediyse, feminalı mor bayrakları ile sokaklara çıkarak yine öyle yaptı. Sokaklardaki hareketin ırkçı, cinsiyetçi, homofobik ve transfobik yanına, kolluk güçleri ile infaz memurlarının gözaltındaki ve cezaevindeki cinsel şiddetine, tacizine, işkencesine karşı feministler farklı şehirlerde birlikte politika üretmeye çalışıyor. Devletin adını dahi koyamadığı süreç yürürken kadınlar, toplumsal barışın öznesi olma niyetiyle “barışa ihtiyacım var” diyerek söz söylemek için bir araya geliyor. Tüm bu kargaşada, hükümetin “aile yılı” ilan ederek kadın ve LGBTİ+ düşmanı politikalarına yeni bir ivme kattığı 2025’te, Türk Ceza Kanunu ile Medeni Kanun’da yapılması istenen değişiklikler için bir torba yasa taslağı ortalıkta dolanıyor. Buna göre LGBTİ+ olarak var olmanın kendisi adeta yasaklanmakla, cezalandırılmakla tehdit ediliyor. Yalnızca son iki ay içerisinde yaşanan bu gelişmelerin hepsinin de elbette patriyarkal kapitalizmle, kadın emeğinin biçimini ve değerini belirleyen, sömürülebilir kılan düzenle girift ilişkileri var.

Her sabaha farklı bir siyasi, ekonomik, politik haberle, baskınlarla, gözaltılarla, hak gaspıyla uyandırdığımız Türkiye’de, saldırının en büyüğünü biz kadınlar, LGBTİ+’lar her gün yaşamlarımızda hissediyoruz. Karşı karşıya olduğumuz çok boyutlu saldırı, varoluşlarımıza, özgürlüğümüze, eşitliğe, hayatlarımıza, haklarımıza, bedenimize, kimliğimize ve elbette emeğimizi hedef alıyor. Kadınlar iş ve “aile yaşamı”nı uyumlaştırma adı altında annelik ve ev çerçevesine sıkıştırılmak istenirken; emeğimizi, bedenimizi, duygularımızı sömürmenin yeni ve daha katmanlı yollarını arayıp bulan, homofobi ve transfobiyi besleyen tüm bu politika ve söylemler karşısında birbirimizden, mücadelemizden başka bir yolun olmadığını tekrar tekrar görüyoruz.

YAŞASIN FEMİNİST MÜCADELEMİZ!